

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอวังวิมาน จังหวัด จันทบุรี และบริเวณใกล้เคียง ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยเกี่ยวข้อง

2.1 การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ที่ประชุม Globe' 90 ณ ประเทศแคนาดา(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2547) ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นปัจจุบัน โดยที่มีการปกป้องรักษาและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงดงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

WTO (1991:13) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งปัจจุบันและอนาคต

ที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและพัฒนา(Earth Summit Conference) ณ ประเทศบราซิล เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535(Ecotourism Network, 2539 : 8 อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2548 : 6) ให้ความหมายว่า หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด หรือกลุ่มใหญ่(Mass Tourism) หรือกลุ่มเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จุลสารการท่องเที่ยว 2538 : 14 อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 6) ให้ความหมายว่า หมายถึงการท่องเที่ยวรวมถึงการบริหารทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย

1. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ที่มี ต่อกระบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับผลทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
4. ต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 6) ให้ความหมายว่า เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้มากขึ้น และนักท่องเที่ยวได้อรรรถประโยชน์จากพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2540 : 3 ; อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 6) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำงานทรัพยากรธรรมชาติให้หมดเปลืองหรือหมดไป ยังคงเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีวันหมดสิ้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548 : 6) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก ที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยสุดหรือไม่มีเลย

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ(2543) ให้ความหมายว่า เป็นการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดยาวนานที่สุด

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม(2547) ให้ความหมายว่า เป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้พัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างรอบคอบระมัดระวัง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงทาง

สุนทรียภาพ มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและยาวนาน โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

จากความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนหมายถึง การท่องเที่ยวที่ขึ้นนำและมีส่วนร่วมโดยประชาชนในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทำให้ธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อยสุดเท่าที่จะทำได้ และสร้างความตระหนัก จิตสำนึก รัก ห่วงแหน ไม่ทำลาย ให้เกิดกับนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

2.1.2 แนวคิดและหลักการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมา มักเป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ มุ่งรับปริมาณนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุดและได้รับรายได้มากที่สุด ผลที่เกิดขึ้นคือก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในด้านต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมที่มองอาจเรียกกันได้ในด้านสิ่งแวดล้อม เกิดการเรียกร้องจากหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย เรียกร้องให้จัดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) ที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ขึ้น

วิรุจ กิจนนท์วิวัฒน์(2548) ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ในประเทศไทยว่า ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นคือ การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคม และวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต การที่จะทำให้การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholders) ทุกฝ่าย รวมไปถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยว ส่วนคำศัพท์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางเลือก การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ไม่สามารถใช้ทดแทนความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ทั้งหมด

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548 : 2) กล่าวว่า หลักของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มี 6 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

Shidey Eber (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542 อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 8) กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี(Using Resource Sustainable) เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอดีเท่าที่จำเป็นและประหยัด เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีใช้ยาวนานขึ้น
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป(Reducing Over Consumption and Waste) เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงรักษาสีงแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว เพื่อคุณค่าของการท่องเที่ยวด้วย
3. การส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยวด้วย
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์ของชาติ(Integrating Tourism into Planning) ทั้งมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้าน ทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาทางป้องกันผลกระทบด้านลบให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว
5. เป็นการท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Support Local Economics) โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่น(Involving Local Communication) เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. การอบรมบุคลากร(Training Staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่นทุกประเภท ทุกระดับ ให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว

8. การปรึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณะชน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมงานในทิศทางเดียวกัน และแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งผลประโยชน์

9. การตลาดสนองตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) เป็นการจัดการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยและติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) เป็นวิจัยและตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

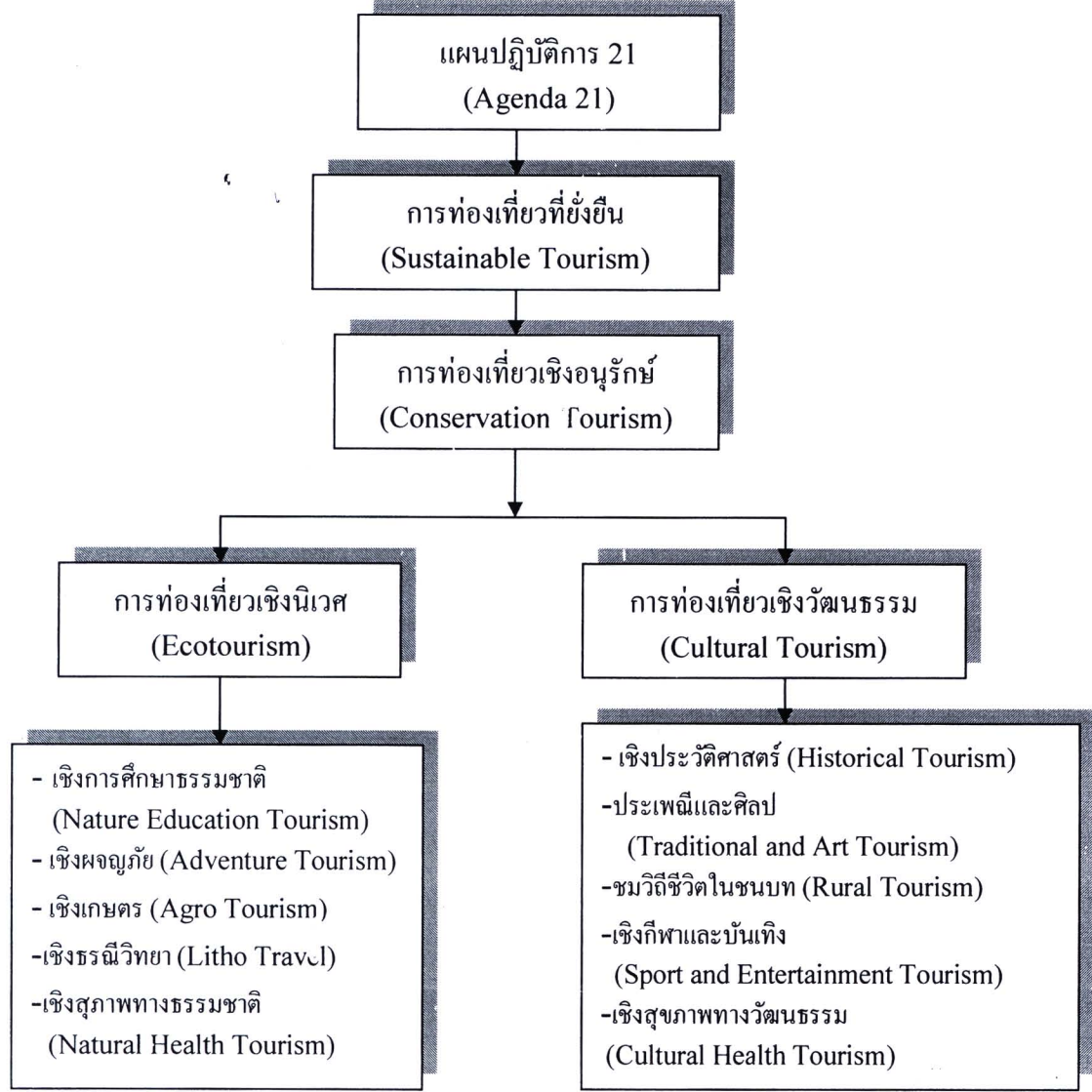
สรุปว่า การท่องเที่ยวที่จะจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ของแหล่งท่องเที่ยว
2. ประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบ หรืออาจจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความรู้สึก
3. กระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
4. ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่มีจิตสำนึกและความตระหนัก ถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ชุมชน และวัฒนธรรม ฯลฯ ที่จะเกิดขึ้น หากไม่ร่วมกันดูแลรักษา

2.1.3 รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา(The United Nations Conference on Environment and Development) หรือที่เรียกกันว่า การประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1992 ได้มีการร่วมลงนามรับรองเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ และ 1 ใน 5 ฉบับ คือ แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่ง เป็นแผนแม่บทของ

โลกสำหรับการดำเนินการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผู้นำชาติ 179 ชาติทั่วโลกรับรอง จากแผนปฏิบัติการ 21 นี้ ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทำให้นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Conservation Tourism) และนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(Cultural Tourism) ตามลำดับ ดังรูปที่ 2.1 (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 :13)

รูปที่ 2.1 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21
ที่มา ; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 13

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	- 3 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	247221
เลขเรียกหนังสือ.....	

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 15)

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่ดี การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 15)

2.1.4 ข้อควรคำนึงของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 18) ได้กำหนดข้อที่ควรคำนึงของการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไว้ดังนี้

1. คำนึงถึงความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ว่าพร้อมจะเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือไม่ ถ้าไม่พร้อมก็ควรชะลอไว้ก่อน มิฉะนั้นจะเกิดความขัดแย้งกับชุมชนและอาจเกิดเหตุทำร้ายนักท่องเที่ยว เสียภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

2. คำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวแหล่งนั้นว่า นักท่องเที่ยวต้องการจะเห็นสิ่งใดบ้างหรือต้องการสิ่งใดบ้างจากแหล่งท่องเที่ยวแหล่งนั้น เพื่อใช้เป็นแนวทางสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจะเกิดความพึงพอใจอย่างมากต่อนักท่องเที่ยวและกลับมาอีก

3. คำนึงถึงอำนาจความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว นั้นว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดอยู่บ้างแล้ว และมีความพอเพียงหรือไม่ ต้องการเพิ่มอีกหรือไม่ จะเพิ่มในปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ พร้อมฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้บริการต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ

4. คำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้นว่า จะถูกกระทบหรือถูกทำลายหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นไว้ด้วย

5. คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว นั้นว่า สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางพิจารณาการกำหนดปริมาณและมาตรฐานของ

บริการด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกการท่องเที่ยว พร้อมกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเหมาะสม รวมทั้งการพิจารณาตราเรจำกัดนักท่องเที่ยวด้วย

6. คำนึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเห็นว่า จะให้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางพิจารณาคุณภาพคุณภาพชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว ให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

7. คำนึงถึงสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยวเห็นว่า กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมหรือไม่ ขณะเดียวกันเน้นการจัดการด้านความสะดวกสบายตามมาตรฐานสากลหรือไม่ ทำให้สะท้อนถึงความสำเร็จ ที่เกิดจากความสามารถในการเชื่อมโยงเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์เฉพาะตัวกับมาตรฐานสากล ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาสร้างความสมดุลระหว่างการดำรงเอกลักษณ์ท้องถิ่น กับ การเตรียมพร้อมสำหรับยุคโลกาภิวัตน์

8. คำนึงความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวอื่นทั้งภายในและต่างประเทศที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันว่า แหล่งอื่นพัฒนาอย่างไรจึง ประสบความสำเร็จและล้มเหลว เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและการประยุกต์

2.2 การพัฒนาที่ยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (2544) กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม(Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ(balanced) ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การบูรณาการธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กับเศรษฐกิจ การคุ้มครองธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการผูกสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเข้าด้วยกัน โดยการนำเอาภารกิจในการคุ้มครองแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมาบูรณาการเข้ากับภารกิจในการแก้ไขบรรเทาปัญหาความยากจน ถ้าสองอย่างมาบูรณาการกันได้ ถือว่าเป็นลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable development) หมายความว่า ภารกิจหนึ่ง ได้แก่ การพิทักษ์รักษาธรรมชาติ และภารกิจอีกหนึ่ง คือ การแก้ไขความยากจน ทำการพัฒนากันไปโดยที่ให้อีกสองอย่างนี้ไปด้วยกัน ไม่ใช่อย่างหนึ่งอย่างใดเสีย ถ้าแก้ปัญหาโดยกำจัดความยากจนได้ แต่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเสีย หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ดีแต่ความยากจนยังอยู่ หากผลการพัฒนาเป็นเช่นนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน”

United Nations Fund for Population Activities – UNFPA (1992) รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และแบ่งเป็น 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการ และความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ ด้วย ทั้งนี้มาตรฐานการครองชีพ

ที่เลียดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุดจะยั่งยืนต่อเมื่อ มาตรฐานการบริโภคในทุกหนแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว (Long-term sustainability)

2. การพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับชนรุ่นหลัง โดยอย่างน้อยให้ได้มากพอๆ กับชนรุ่นปัจจุบันได้รับมา

3. การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวม เพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง

4. การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การทำให้คุณภาพชีวิตมนุษย์ดีขึ้นในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตต่อไป ในลักษณะเศรษฐกิจแบบยั่งยืนคงต้องเป็นเศรษฐกิจที่ธำรงรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตนไว้ได้ โดยเศรษฐกิจแบบนี้ยังสามารถควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรได้ต่อไป ด้วยการปรับตัวและโดยอาศัยการยกระดับความรู้ปรับปรุงองค์กรตลอดจนปรับปรุงประสิทธิภาพทางเทคนิคและเชาวน์ปัญญา

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(2543) ให้ความหมายว่า เป็นการทำให้ในอนาคตมีชีวิตที่ดีขึ้น มีการสร้างกระบวนการนโยบายที่สนับสนุนการเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางสังคมในเชิงปริมาณและคุณภาพที่เพิ่มขึ้นในอนาคต และเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำเอาทรัพยากรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ การเงิน และกายภาพมาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง การอยู่ดีกินดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงขึ้นอยู่กับการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม

โดยสรุป การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มั่นคง อยู่ดีกินดี พร้อมทั้งรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ โดยใช้การยกระดับความรู้ และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสม

2.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.1 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ(ประภาพร สุปัญญา, 2550 :10)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ตอกรอรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2541)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แนะการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2542 : 4-5)

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้น มีหลักพิจารณา 5 ส่วน คือ แรกเริ่มเป็นกรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทางที่ควรจะไป โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยหรือวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

สิ่งที่สอง คือคุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน (ประภาพร สุปัญญา, 2550 : 11)

ความพอเพียง นั้น ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้ (ประภาพร สุปัญญา, 2550 : 11)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดทั้งปัจจุบันและอนาคต

เงื่อนไขการตัดสินใจ

การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในความพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือต้องใช้เงื่อนไขการตัดสินใจดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้รอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบจะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต

2.3.2 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความสมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคมและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักการ ความพอเพียงหมายถึงพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวพอสมควรต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

เงื่อนไขพื้นฐาน(ความรู้คู่คุณธรรม)

ต้องอาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

รูปที่ 2.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/เศรษฐกิจพอเพียง>

2.3.3 ความสอดคล้องกับระหว่างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. ความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว	ความพอประมาณ (ความพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป)
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว	เงื่อนไขคุณธรรม
3. กระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม	(สุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบ การแบ่งปัน ฯลฯ)
4. นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึก ตระหนัก ถึงผลกระทบต่องสภาพแวดล้อม ชุมชน และวัฒนธรรม ฯลฯ ที่จะเกิดขึ้น	1. ความมีเหตุผล(การตัดสินใจมีเหตุผล โดยพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น) 2. การมีภูมิคุ้มกัน(เตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง) 3. เงื่อนไขมีความรู้(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) 4. เงื่อนไขคุณธรรม

ตารางที่ 2.1 ความสอดคล้องระหว่างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การมีส่วนร่วมและการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

มติการประชุมครั้งที่ 1929(IVIII) ของสภาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อ้างถึงในเอกสารชื่อ Communication Health and Development: The Primary Health Care Approach(Iman S. Mochny 1983 : 171-172 (อ้างถึงใน สมปราง นามาน, 2551) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

- การให้การสนับสนุนต่อความพยายามใดๆ เพื่อการพัฒนา
- การแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาในลักษณะยุติธรรม
- การดำเนินโครงการบนพื้นฐานของนโยบาย วางแผน และการปฏิบัติ ที่กำหนดไว้

United Nation(1975 อ้างถึงใน สมปราง นามาน, 2551) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นกระบวนการกระทำเกี่ยวกับมวลชนในระดับต่างๆ ดังนี้

- กระบวนการตัดสินใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร
- การกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

เออร์วิน วิลเลียม (Erwin, William, 1976 : 136 อ้างถึงใน สมปราง นามาน, 2551) ให้แนวคิดไว้ว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อศิน ระพีพัฒน์(อ้างถึงใน กัญทิมา แดงน้อม, 2543 : 9) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ทฤษฎีการสร้างภาวะผู้นำ ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกร่วมกัน และทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ

World Health Organization (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2527: 10-11) เสนอว่าปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ปัจจัยของสิ่งจูงใจเกี่ยวกับประโยชน์ที่ตนจะได้รับ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม กำหนดเวลาที่แน่นอน และกำหนดกิจกรรมที่แน่นอน

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้รับพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาที่แสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่การวิจัย(ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเองในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2.4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

มีผู้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมไว้หลายแนวทาง จะอ้อณ วุฒิกกรรมรักษา(2526 : 33-34) กล่าวว่า มีลักษณะดังนี้

- 1 การร่วมประชุม
- 2 การออกความคิดเห็นและเสนอแนะ
- 3 การตีปัญหาให้กระจ่าง
- 4 การออกเสียงสนับสนุน หรือ คัดค้าน
- 5 การออกเสียงเลือกตั้ง
- 6 การบริจาคเงิน
- 7 การช่วยเหลือด้านแรงงาน
- 8 การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
- 9 การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
- 10 การทำงานผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

ไพรัช เจริญรินทร์ (2516) เสนอลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้น
2. ต้องดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มรับผิดชอบร่วมกัน
3. คำนึงขีดความสามารถของประชาชน ปลุกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนต่างๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ปรกรณ์ ปรียากร (2527) กล่าวลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความเป็นพื้นฐานของชุมชน
2. ประชาชนเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
3. ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ประชาชนพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาต่อเนื่อง

2.4.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

เจมส์ คี ปิ่นทอง(2526) กล่าวว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ”

ทศพล กฤตยพิสิฐ(2538) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามาค้นหาสาเหตุปัญหา ตลอดจนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนในการจัดลำดับความสำคัญ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนพัฒนา โดยให้ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการ โดยให้ประชาชนร่วมสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนา เพื่อตรวจสอบว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่และเพียงใด

2.4.4 การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม(Participatory Action Research: PAR) มีแนวคิดคล้ายกับการวิจัยปฏิบัติการ(Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อทางเลือกที่ดีกว่าการวิจัยในรูปแบบเดิมที่เคยทำกันมาหรือในแนวเก่า เพราะจะทำให้ประชาชนได้มีความรู้มากยิ่งขึ้นจากการกระทำในเรื่องนั้น และเผยแพร่พลังความรู้ให้กับกลุ่มชน (พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540 : 33)

1. ความหมาย ของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540 : 31 อ้างถึงใน สมปราชญา นามขาน, 2551) ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย และลงมือกระทำด้วยตนเอง มาปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตน

พริช (Pyrch, 1983 ; อ้างใน สมปราชญา นามขาน, 2551) ให้ความหมายว่า กลไกการเปลี่ยนแปลงสู่การดำเนินชีวิตแผนใหม่ของมนุษย์ในสังคม เป็นรูปแบบการคิด การกระทำ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันและมี Participate ระหว่างกัน

Knowles(1970) Freire (1970 : 85) Ceri(1976) และ Linderman(1926) (อ้างถึงใน พันธุ์ทิพย์ งามสูตร, 2542:32) ให้คำจำกัดความของ PAR คล้ายคลึงกัน ดังนี้ เป็นกระบวนการแสวงหาทางสังคม การศึกษา และการกระทำ เพื่อร่วมสร้างสรรค์สังคมโดยประชาชนผู้อยู่ภายใต้ความกดดัน

กมล สุคประเสริฐ (2537 : 8 ; อ้างใน สมปราดนา นามขาน, 2551) ให้ความหมายว่า การวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ร่วมงาน ทั้งในกระบวนการวิจัยและในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คือ การวิจัยปฏิบัติการที่ให้ประชาชน หรือกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย เข้ามาร่วมในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

2. หลักการการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

Tandon. (1988 ; อ้างใน พันธุ์ทิพย์ งามสูตร, 2540 : 33-35) ให้หลักไว้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน มีระบบการสร้างความรู้และกำเนิดความรู้ในวิธีต่างๆ ที่แตกต่างไปจากนักวิชาการ และยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหมู่คนชาวบ้าน เพื่อเป็นหนทางหนึ่งในการดำรงชีวิต
2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาด้วยตนเอง
3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคม และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม
4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน
5. ปลดปล่อยความคิด ช่วยให้ชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่างๆ สามารถยืนหยัดด้านพลังอิทธิพลจากภายนอก

3. ขั้นตอนของกระบวนการการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

พันธุ์ทิพย์ งามสูตร (2540 : 42-43 อ้างใน สมปราดนา นามขาน, 2551) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดังนี้

1. เตรียมชุมชน เพื่อที่จะให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้าร่วมการวิจัยในระดับที่เสมอภาคในทุกขั้นตอน เช่น การส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา หรือในการเลือกผู้แทน ผู้ร่วมโครงการ เป็นต้น

2. อบรมนักวิจัยจากชุมชนในฐานะเป็นวิจัยท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่นและบทบาทของผู้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น
3. กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยนักวิจัยจากภายนอกกร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา และออกแบบระเบียบวิธีวิจัย
4. ลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยร่วมกันทั้งนักวิจัยภายนอกและนักวิจัยท้องถิ่น
5. ประมวลผลและสรุปผลการวิจัย โดยนักวิจัยท้องถิ่นร่วมให้ข้อสังเกต ข้อวิจารณ์สิ่งที่ค้นพบ วิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้เช่นนั้น และร่วมเสนอแนะ
6. หาหรือผลการค้นพบกับชุมชน เพื่อนำข้อมูลและข้อค้นพบเสนอกลับคืนต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขความถูกต้อง และเสนอแนะ
7. วางแผนชุมชน โดยการอบรมที่มวางแผนจากชุมชนให้เขียนโครงการได้ โครงการที่ทีมวางแผนเขียนนี้ จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชน ให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขรับรองก่อนนำไปเสนอ เพื่อขอทุนสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง
8. นำแผนไปปฏิบัติ โดยการระดมทรัพยากรทั้งบุคคลและกลุ่มพลัง ตลอดจนองค์กรประชาชนต่างๆ ในชุมชนมาร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะวิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นการศึกษาวิจัยในประเทศ เพราะมีบริบทใกล้เคียงกับการวิจัยครั้งนี้ และได้คัดเลือกงานวิจัยที่สอดคล้องมาศึกษาจำนวนหนึ่ง ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาและประเมินศักยภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

วรัญญู เวียงอำพล(2546) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย ผลจากการศึกษาได้แนวคิดองค์ประกอบ 4 ด้าน ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของประเทศไทย คือ การจัดการแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการด้านการตลาดการบริการและการประชาสัมพันธ์ การให้ศึกษาและพัฒนาบุคลากร และการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกฝ่าย โดยเสนอแนะว่าต้องจัดการให้ทุกๆ ฝ่ายดำเนินไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพราะทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กันและกัน

พงษ์ภี ศรีสวัสดิ์ ประชุมพร รังสิวงศ์ และ เจษฎาภรณ์ ยานุพรหม (2550) ศึกษากลไกและศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า กลไกการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ ผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นประชาชนในพื้นที่ และผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นนักลงทุนต่างชาติ/

ต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการด้านต่างๆ จำนวน 8 ด้าน คือ 1.)วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม 2.)ด้านการเงิน 3.)ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก 4.)การจัดโปรแกรมกิจกรรมต่างๆ 5.)การประชาสัมพันธ์และการตลาด 6.)ด้านทรัพยากรมนุษย์ 7.) ความปลอดภัยและความเสี่ยง และ 8.)ลูกค้าสัมพันธ์

สยามล ชัยรัตนอุดมกุล (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตามลำนํ้าป่าสักอำเภอเสนาให้ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน พบว่าช่วงเริ่มต้นทำการวิจัยชุมชนขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว ในระยะต่อมาสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน และปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยมีการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานการท่องเที่ยวของชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการจัดการด้านรายได้อย่างเป็นธรรม

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวทางน้ำชุมชนริมคลองเขตคลองสาม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาได้มีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4 ด้าน คือ 1)การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม 2)การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 3)การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4)แนวทางการพัฒนาจิตความสามารถในการให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชน และ 5)การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จำเนียร ชูณหโสภณ (2550) ได้ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมศักยภาพ ประเด็นที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม คือ แนวทางการสร้างความสามัคคีในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยว/การอบรมการใช้ภาษาอังกฤษ/การจัดการโฮมสเตย์/การสร้างความรู้ความเข้าใจในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ในส่วนของรูปแบบที่ต้องการคือ การจัดศึกษาดูงาน/การศึกษาดูงานตัวอย่าง/การบรรยาย/การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นาคยา ธนพลเกียรติ(2547) หาปัจจัยที่ใช้ประเมินและประเมินศักยภาพศักยภาพท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่าปัจจัยที่มีผลคือ การบริหาร การตลาด ทรัพยากร และการบริการ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม คือ การตลาด การบริการ และทรัพยากร

สมชาย เลี้ยงพรพรรณ(2547) ศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา โดยประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งหมด 49 แหล่ง สามารถแบ่งออกได้เป็น กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมากจำนวน 8 แหล่ง กลุ่มศักยภาพปานกลาง 22 แหล่ง

และกลุ่มศักยภาพน้อย 19 แห่ง นักท่องเที่ยวมีความเห็นให้มีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ สำหรับแนวทางการพัฒนานั้น ควรพัฒนาตามศักยภาพของแหล่ง การจัดการชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักการ และปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เคร่งครัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

อดิภา ตรีชลานนท์ (2550). ศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร บางขุนเทียน จอมทอง กรุงเทพมหานคร พบว่า ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่าง ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้เสีย ในขั้นตอนการค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การ ดำเนินการ การประเมินผล และการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งพัฒนาฟื้นฟูสภาพแวดล้อมธรรมชาติ วิถี ชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์และออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการและกิจกรรมต้องมาจากความต้องการของ ชุมชน ส่วนแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นพบว่า ต้องมุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรให้คง นานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และมีการวิจัยติดตามประเมินผล

งานวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี(2544) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้งานคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่าแต่ละอำเภอของจังหวัด เพชรบุรีมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลาย โดยควรพัฒนาทั้งรูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิต รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รูปแบบท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รูปแบบท่องเที่ยวเชิงสันทนาการ และรูปแบบท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ

สายชล พฤษณันท์. (2549). ศึกษาและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหมู่บ้านป่าข้าว หลาม ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วงปี 2547-2548 กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ดังนี้ คือ การร่วมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม พัฒนา ภูมิทัศน์ ในหมู่บ้านให้สวยงาม การสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว และร่วมรับผลประโยชน์อย่างยุติธรรมจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว ทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยร่วมมือและประสานงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

จิราเจตน์ อุดมศรี(มปป.) ศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่ รูปแบบการท่องเที่ยวควรเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวตามแนวการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่คำนึงการสร้าง จิตสำนึกให้ชาวบ้านในพื้นที่ เป็นการกระจายรายได้สู่ประชาชนในพื้นที่จัดการได้ด้วยการให้ชาวบ้านมี

ส่วนร่วม ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างชาญฉลาด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด และก่อให้เกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุด

พรรณี จุฑานนท์ (2550). ศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบ้านนาทะเล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ความเข้มแข็งของชุมชนเนื่องจากพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือ แบบไม่ค้ำคั้น และค้ำคั้นในชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างควรสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกิดจากการดำเนินการของชุมชนโดยได้รับการอบรมและศึกษาดูงาน

อรรณู นนทราช. (2550). ศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่าชุมชนตำบลหนองห้างมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งจากธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มของบ้านพักโฮมสเตย์จำนวน 15 หลัง ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือ ไปเช้าเย็นกลับ และการท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน โดยทดลองแล้วประเมินตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 7 ด้าน ผลประเมินพบว่าอยู่ในระดับดีมาก 5 ด้าน คือ ที่พัก อาหารและโภชนาการ สิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านมูลค่าเพิ่ม อยู่ในระดับดี 1 ด้าน คือ ด้านรักษาความปลอดภัย และด้านต้องปรับปรุง 1 ด้าน คือ ด้านการจัดการ